

KRISTENTØJ I »DEN GAMLE BY«

Hvis man ser paa Museets udstillede »Kristentøjer«, d. v. s. Daabsdragter, forstaar man, at det engang har været Skik og Brug, naar Børn skulde døbes, at klæde dem i brogede Dragter og kostbart Stof, besat med Guld, og Sølvkniplinger, Broderi, Baand og lignende.

Fig. 1.

brede hvide og Guld-samme Brokade, foret fine hvide Kniplinger og Kvaster, den ene af de Marseille«, og i Fejlberg: iføres det »Kristentøjet« eller »Kristenvaar«, en med mange brogede Egnen), eller »en lang og Silketøj, hvorpaa der [69 Silkebrokade, saa at hver Barnets ene Skulder til En Hue af samme Stof Endnu pynteligere synes at have været. Det lignede Forsiden var hvid Silke

Søger man til de trykte og skrevne Kilder, faar man ikke saa lidt at vide om den Betydning, vore Forfædre har tillagt den rigt udstyrede, farvestraalende Daabsdragt.

Denne har paa en Maade været et Levn fra den katolske Tid, thi dengang iførtes Barnet ved Daabshandlingen i Kirken en hvid Dragt med Hue, *Kristentøjet*, og da Kirken ved Reformationen ophører med denne Skik, holder Folket alligevel fast ved Daabsdragten, der nu blot bliver mere verdslig, bl. a. bliver den, som ovenfor nævnt, broget og udsmykket med megen Fantasi.

Overalt i Landet var Skikken almindelig, men medens vi for de højere Stænders Vedkommende har Grund til at tro, at de fulgte skiftende Tidens Mode ogsaa paa Kristentøjets Omraade, finder vi hos Bondebefolkningen dette præget af Generationers Respekt for og Holden fast ved gammel Skik og Brug.

I

Registreringsoptegnelserne paa Clausholm efter Dronning Anna Sophies Død (1743) læser vi, at der opbevares »en Christentøjs Talar af Guldbrokade, 5¼ Alen lang, 7 Kvarter bred, underforet med Carmoisin Taft og besat med Kniplinger, en Løjert af med hvidt Taft og besat med to Puder med Kniplinger og Brokade og den anden af toile »Dansk Bondeliv« fortæller »Naar Barnet skal døbes, eller puttes i en »Kristenpose« lang Pose af »braaseret« Tøj Silkebaand paa« (Randers smal Kjole af tykt, rødt [70] er syet et Kors af af de to Striber naar fra den modsatte Fods Taaspids. hører med til (Vendsyssel). et Kristentøj i Sønder Omme som alle de andre en Pose, med et rødt Kors over Brystet,

Fot. A. Hammerschmidt.
Fig. 2 Kristentøj, Hjemst. uk.

Siderne prydede med gyldne eller linnede Kniplinger eller med mangefarvede Baand«.

Det fremgaar ogsaa, at det flere Steder var Præstekonens Privilegium at udleje Kristentøjet til Sognebørnene. Men paa Herregaardene har man sikkert altid haft eget Daabstøj - saaledes hidrører flere af »Den gamle By«s Eksemplarer fra de højere Samfundslag - og i mange Tilfælde har en velstaaende Gaardmandskone ogsaa haft et Sæt; af det følgende vil ses, at dette i hvert Fald ikke har været ualmindeligt omkring 1800. Deri ligger vel ogsaa Grunden til, at saa mange Kristentøjer netop fra denne Tid - lidt før og lidt efter - er bevaret og i vore Dage kan studeres paa Museerne. Et enkelt Eksempel i »D. g. B.« bærer indvendig Aarstallet 1762, det er af naalestribet rød Silke, besat med Perler og Baand, men iøvrigt ikke komplet, og det har været umuligt at opspore dets »Historie«.

Fig. 1 er et Kristentøj fra Værebros Mølle, Frederiksborg Amt. Det er syet som en Pose med hættelignende Overdel (Længde 152 cm.). De allerfleste af Museets Kristentøjer bærer mere eller mindre Spor af at være syet af brugte Stoffer, saaledes ogsaa her, hvor man har anvendt et Stykke Silketapet med Frederik den Fjerdes kronede Navnetræk. Fornemmere kunde det da ikke godt være, [70 | 71] men fornemt og festligt i hele sin rolige Komposition virker ogsaa det smukke Stof med det lyse, grønne Mønster som Relief paa en drapfarvet Bund, i Kanten et rødt, mønstret Silkebaand og en

Guldtraadsfrynse. Hætten er af grøn Silkedamask, besat med Guld- og Sølvkniplinger. »Brystdugen« (over Aabningen foran), af sort Fløjl, er foruden med Metalkniplinger udstyret med Guld- og Silkebroderi, der minder meget om de nordsjællandske »Guldnakker«. Trods denne rige Udsmykning virker Daabsdragten som Helhed langt fra overlæst, den maa jo ogsaa tænkes set i Forbindelse med Egnens maleriske Folkedragt.

Ifølge mundtlig Overlevering var Værebros Mølle en af de Møller, der malede for Frederiksborg, og i den hyppige Forbindelse med Slottet ligger maaske Forklaringen paa, at en Stump af Silketapetet er kommen til Møllen.

En lignende Form har det i Fig. 2 afbildede (cm.). Forsiden er af tyndt,

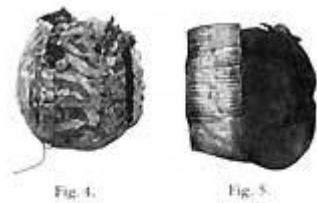
Fig. 1. Kristentøj fra Bødstrup. Fot. A. Hammerschmidt.

Kristentøj (Længde 135

gulligt Linnedstof med indvævede Guldtraade og trykt Blomstermønster i rødbrune og grønne Farver. Langs hele Kanten et [71 | 72] 7 cm. bredt, broget Silkebaand. Hættens Kant ses foruden et rosa Silkebaand en Strimmel sort Fløjl med Broderi i Sølv og flerfarvet Chenille. Morsomt virker Katunforet med de smaa hvide Hjerter paa rød Bund.

Kristentøjets Hjemstavn er desværre ubekendt, det tilhører Aarhus Museums historiske Afdeling.

Fig. 3 har ingen Hætte, men slutter med en Løbegang foroven og var til at trække sammen under Barnets Arme. Til denne Poseform hørte en lille Trøje, som her er af højrodt Sirts med Foer af hjemmevævet, graat Hvergarn. Paa et andet af »D. g. B.«s Eksemplarer er baade Trøje og Pose af rødt Silkedamask. Man brugte sikkert, hvad man havde, men saa meget mere Ogsaa denne Daabsdragt har en Brystdug, og om beundringsværdige er de nydelige

Resultater, man oftest naaede. Forsiden af denne Kristenpose er foroven af rød, naalestribet Silke, medens den nederste Del er af brocheret Silketøj, hvis dekorative Mønster - Striberne med det slyngede, kniplingslignende Baand i graahvidt og derimellem naturalistisk farvede Strøbuketter - fremhæves smukt af den rolige, graabrune Bund. Et lignende Mønster findes paa et Stykke Silketøj af en Brudekjole fra 1772.

Denne Daabsdragt har tilhørt Ane Marie Sørensdatte, født 1825, i Bjødstrup, Tved Sogn. Hun er selv døbt i den og fik den - i 40erne - med blandt sit Udstyr, dog har den ikke været brugt efter den Tid.

»Den gamle By« har flere kulørte Huer, der formodes at være [72 | 73] brugt til Daab, men med Sikkerhed vides, at Fig. 4 og 5 er Daabshuer. Fig. 4 er fra Hammelegnen, af rød Silke overtrukken med puffet hvid Silkegaze (Flor) og pyntet med Tøjblomster. Den hører til Daabsdragten Fig. 7 b. Fig. 5 er fra Tjæreby ved Randers, den er syet af rosa Silkesatin og besat med et mønstret Silkebaand.

Med »Posens« lukkede Form, men med tilsyede Ærmer og Pude i Nakken til Hvile for Barnets Hoved, er Fig. 6. Det er det korteste af Museets Kristentøjer (kun en Meter langt), men [73 | 74] til Gengæld har det den rigeste Udsmykning af forskelligt farvede Sløjfer, Rosetter og

Guldkniplinger. Kristentøjet er fra Herregaarden Benzon ved Grenaa.

Fig. 7 a viser et Kristentøj af lignende Form. Det er af elfenbensfarvet Silke med spredte Strøblomster. Sløjfer og Rosetter - 20 ialt - er symmetrisk anbragte. Der savnes Oplysninger om Hjemsted. Tilhører Aarhus Museum.

Fig. 7 b er fra Hammelegnen. Dette Kristentøj, der bestaar af en Kjole med tilhørende Bærepude af smaamønstret Fløjl med Garneringer af Silkegaze, er omkring 1820 af Grevinde Frijs foræret til Møllerkonen i Pøt Mølle.

Tilhører Aarhus Museum.

Fig. 6. Kristentøj fra Benzon.

Fig. 7. a, b, c. Kristentøj (a ukendt, b fra Hammeløggen, c fra Aaby).
Fot A. Johansen.

Fig. 7 c er af svært, elfenbensfarvet Silkedamask med Silkedamask med Silkebroderi, hvis lette, spinkle Tegning og smukke, dæmpede Farver henfører det til Louis XVI Tiden. Sømmensyningerne foroven og den meget slanke »Linie« fortæller, at der ikke har været altfor rigeligt af det smukke Stof til Raadighed. Ejendommeligt virker de helt løse Ærmer.

Dette Kristentøj er fra Aabygaarden ved Aarhus og har tilhørt Maren Mikkelsdatter, f. 1784, g. m. Peder Thomsen. Hun var bekendt som en »ferm« og dygtig Kone, bl. a. ogsaa til Haandarbejde (et Eksempel herpaa har »D. g. B.« i hendes smukke Navneklud fra 1797), og i Sygdomstilfælde søgtes hun af Egnens Folk.

Fig. 8. Kristentøj fra Skæring Munkegaard.

Fot. A. Johansen.

Det hedder sig, at der fandtes 2 Kristentøjer i Aaby, hvoraf dette var det fineste. Det blev udlaant til Naboerne og er blevet brugt (af Familien) saa sent som i Halvfjerdserne i forrige Aarhundrede.

Fra Familien Schmidt, der siden 1793 har ejet Skæring Munkegaard i Egaa Sogn, stammer det som Fig. 8 betegnede Kristentøj, en Kjole med tilhørende Bærepude af usædvanlig pragtfuld Silkebrokade. Dette Stof, der bærer tydeligt Præg af 1700'ernes kinesiske Paavirkning, er et af de skønneste, »D. g. B.« ejer. Paa en lys, blaa Damaskes Bund er indvævet et Blomstermønster i Sølv, hvide, rødlige og gule Farver. Fotografiet giver kun en svag Forestilling om det skiftende Spil af Lys og Skygge saavel i Bundens afvekslende blanke og matte Partier som i Mønsterkompositionens afstemte Farver.

Fig. 9. Daabsdragt fra Holsteinborg.

Fot. A. Johansen.

Fig. 10. Ulr. Chr. v. Schmidts Daabskjole.

Og der har i dette Tilfælde ingen Knaphed været paa Materiale. Kjolen er 1,36 Meter vid, og til Overflod er baade den [74 | 75] og Pudsen foret med smaamønstreret, gult Silketøj. En enkelt Søm tyder dog paa Omsyning, og Snittet er da ogsaa adskillige Aar yngre, det viser Empirens korte »Liv«.

Sidste Gang dette Kristentøj har været i Brug, har været i [75 | 76] Tiden 1836-40, og da vides det at have været anvendt fire Gange. Der er ingen Tvivl om, at det skønne Kristentøj hver Gang har vakt fortjent Beundring, men den, der sysler med Dragtmuseet i »Den gamle By«, drager et lille Suk ved [76 | 77] Tanken om den prægtige Rokokokjole, som har maattet lade sit Liv.

Blandt Samlingens interessante Stykker findes ogsaa et Sæt Daabstøj (Fig. 9) fra Holsteinborg i Sorø Amt. Det bestaar af Kjole, Trøje og 2 Huer og skriver sig

temmelig sikkert fra 1784 eller 1785 (Grev Heinr. Holsteins ældste Søn blev født den 18de Oktober 1784).

Hele Dragten er et typisk Eksempel paa Louis XVI Tidens henrivende, graciøse Mode.

Kjolen er syet af hvid Silkesatin med et Bundmønster af smaa, runde Pletter, broderet med Guldtraad. Forbredden er rigt udstyret med læggede og opheftede Guld- og Silkekniplinger, Guirlander af smaa, brogede Tøjblomster m. m.

De to Huer, hvoraf den ene har været bestemt til Drengene og den anden til Piger, er af samme Stof som Kjolen, overtrukne med puffedede Silkekniplinger og pyntede med Tøjblomster og lyserødt mønstrede Baand. Denne Pynt er anbragt forskelligt, ligesom Snittet heller ikke er ens. Drengehuen (?) til venstre er i 6 Dele, Pige-huen (?) til højre i 2 Dele (som sjællandske Kvindehuer).

Fig. 11 a.

Fot. A. Johansen.

Trøjen er af 2 Lag Lærred med et lille, stukket Mønster.

Endnu skal omtales et Par af »Den gamle By«s Daabsdragter, Fig. 10 og 11. Flygtigt virker de helt nutidsagtige og maa da ogsaa regnes blandt første Repræsentanter for den hvide Daabsdragt, der i vore Dage - uden nævneværdig [77 | 78] Forandring og uden Forskel - anvendes baade i By og paa Land.

Fig. 10 har dog den ærværdige Alder af 115 Aar. Den er syet i Rudkøbing i 1815 til Ulrich Christian v. Schmidten, den senere Borgmester i Aarhus. Det tynde, luftige Moll med det sirlige Broderi er helt præget af Empirens enkle Smag. Den smukke, brede Bort (som langtfra kommer til sin Ret paa Fot.) er næsten 3 m vid.

Fig. 11 skriver sig ogsaa fra første Fjerdedel af 1800-Tallet. Ogsaa den er af Moll, og Strøblomsterne er udført med Tidens yndede Kædesting (Tamburering).

Til denne Daabskjole hører en Underkjole af rosa Taft, en Trøje af henrivende hvidt, mønstret Silkemoiré, samt to Huer, udstyret

ganske som Fig. 9's. Ogsaa her er Snittet forskelligt: Drengehuen er i 6 Dele, Pige-huen i 3 (som flere jyske Kvindehuer i »Den gamle By«).

Dette Sæt Daabstøj er fra Herregaarden Benzons ved Grenaa og maa i sin Tid have afløst Fig. 4. [78 | 79]

Fig. 11 b.

Fig. 11 a og b Daabsdragt fra Benzon.

Fot. A. Johansen.

Samtidig med Daabskjolen af det lette Materiale kom en tilsvarende Hue i Brug. Den var gerne af Linon (Moll) eller Bobinet, udstyret med fransk Broderi og med pibet Tyll eller Knipling i Kanten. »Den gamle By« har en smuk Samling af disse Huer, to af dem kan tidsfæstes til 1838 og 1843, men i Privateje her i Byen findes en Samling Daabshuer, hvis Oprindelse ligger mellem 1811 og 1865.

Hvide Daabshuer i »Den gamle By«.

Fot. A. Johansen.

»Den gamle By« har ogsaa baade strikkede og hæklede Daabshuer fra samme Tidsperiode, men der er intet, der tyder paa, at Drengen og Pigen nu skulde have hver sin Hue.

Saaledes forsvandt Tid efter anden de forskellige Træk, der gjorde Kristentøjet til et interessant Kulturbillede. Og dog er der maaske endnu en lille Smule tilbage. Naar Nutidens unge Mor ofte garnerer sin lille Søns Daabskjole med lyseblaat eller sin Datters med lyserødt, har det formodentlig sin Rod i de gamle Skikke, men forøvrigt skal denne lille Opsats ikke tages som nogen fyldestgørende og gennemstuderet Beskrivelse. Dragtmuseet har blot ønsket at fortælle »Den gamle By«s Venner lidt fra sin »Arbejdsmark«.

Petra Holm.

Til illustrationerne er knyttet følgende tekster:

Fig. 1.

Fig. 2 Kristentøj, Hjemst. uk.

Fot. A. Hammerschmidt.

Fig. 3. Kristentøj fra Bjødstrup.

Fot. A. Hammerschmidt.

Fig. 4 Fig. 5.

Fig. 6. Kristentøj fra Benzon.

Fot. A. Johansen.

Fig. 7, a, b, c. Kristentøj (a ukendt, b fra Hammelegnen, c fra Aaby). Fot. A.

Johansen

Fig. 8. Kristentøj fra Skæring Munkegaard.
Fot. A. Johansen.

Fig. 9. Daabsdragt fra Holsteinborg.
Fot. A. Johansen.

Fig. 10. Ulr. Chr. v. Schmidts Daabskjole.
Fot. A. Johansen.

Fig. 11a.
Fot. A. Johansen

Fig. 11b.
Fig. 11a og b Daabsdragt fra Benzon.
Fot. A. Johansen.

Hvide Daabshuer i »Den gamle By«.
Fot. A. Johansen.

Forlægget for denne artikel er:

Petra Julie Holm
Kristentøj i Den gamle By. Købstadmuseet Den Gamle By. Årbog 1928/29, side 69-79.

Angivelsen [69 | 70] markerer sideskift i originalteksten.

Copyright © 2002 [Dragtpuljen](#)
